

Janusz W. Bandurski
Akademia Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie

ROLA MAŁYCH I ŚREDNIEJ WIELKOŚCI PRZEDSIĘBIORSTW W OGRANICZANIU BEZROBOCIA WŚRÓD ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH

Streszczenie

Głównym zadaniem poszczególnych samorządów terytorialnych jest rozwiązywanie podstawowych problemów mieszkańców regionów, powiatów czy gmin. Aktualnie jednym z najważniejszych zadań, które przed nimi stoją jest ograniczenie występującego na ich terenie bezrobocia, szczególnie ludzi młodych, w tym absolwentów szkół wyższych. Problem ten szczególnie jest dostrzegalny na terenie województwa mazowieckiego. Na jego terenie, w roku akademickim 2011/2012 funkcjonowało 107 szkół wyższych, tj. 23,5% ogółu działających na terenie kraju. Wśród nich 91 było szkołami prywatnymi i wyznaniowymi o bardzo zróżnicowanych kierunkach i poziomach nauczania. Szkoły te usytuowane są nie tylko w centrach podregionów Mazowsza, ale również w wielu innych miastach powiatowych, a nawet mniejszych ośrodkach miejskich. W roku 2010 dyplomy ich ukończenia uzyskało ponad 83 tys. absolwentów i stanowili oni 19,9% absolwentów wszystkich uczelni w kraju.

W latach 2000–2010 stopa bezrobocia na terenie województwa mazowieckiego zmalała z 12,6% do 9,7% i była niższa niż na terenie całego kraju (12,4%). Odwrotnie przedstawiała się sytuacja absolwentów szkół wyższych. Liczba bezrobotnych tej grupy znacznie zwiększyła się – z 13,0 tys. w roku 2000 (4,3% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych) do 29,9 tys. na koniec trzeciego kwartału 2011 roku (12,6% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych). Najwyższe bezrobocie wśród tej grupy zanotowano w największych ośrodkach miejskich regionu, a więc w tych ośrodkach województwa, w których istnieje najwięcej szkół wyższych i relatywnie więcej oferowanych jest wolnych miejsc pracy. Najmniej bezrobotnych z wyższym wykształceniem zarejestrowano w większości miast regionu, z reguły najmniejszych i wsiach gminnych, pełniących centra administracyjne, kulturalne i gospodarcze szeregu gmin. Spośród tych absolwentów w roku 2010 pierwszą pracę podjęło tylko 22%, z tego 29% w podmiotach sektora publicznego i ponad 70% w sektorze prywatnym. Dlatego też, rozwój podmiotów sektora prywatnego, a szczególnie małych i średniej wielkości przedsiębiorstw, zlokalizowanych szczególnie w małych miastach i wsiach gminnych, zwiększenie liczby zatrudnionych w nich pracowników i dostosowanie kwalifikacji absolwentów do potrzeb tych podmiotów ma zasadnicze znaczenie dla zmniejszenia bezrobocia, w tym również wśród absolwentów szkół wyższych.

Słowa kluczowe: absolwent, bezrobotny, infrastruktura techniczna, mini, małe i średnie przedsiębiorstwa, mini regiony, samorządy terytorialne, wsie gminne.

Kody JEL: E2, J6

Wstęp

Podstawowym celem samorządów terytorialnych jest działanie na rzecz zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców oraz zapewnienie wieloletniego rozwoju gospodarczego i kulturalnego danego województwa, powiatu czy gminy. Samorządy przyjęły strategiczne programy rozwoju poszczególnych regionów w okresie do 2012 roku, a wiele z nich nawet do 2020 roku. W strategiach tych określone zostały główne cele działania, do których należy dążyć w czasie objętym programem i zgodnie z planowanymi środkami. W analizowanych programach rozwoju wybranych powiatów i gmin (Bandurski 2008, s. 91) określono najważniejsze cele dla dalszego ich rozwoju, za które uznano m.in.:

- łagodzenie poziomu i skutków bezrobocia, restrukturyzację gospodarki oraz rozwój zakładów usługowych i handlowych,
- rozbudowę infrastruktury technicznej, a szczególnie wodociągów i kanalizacji, budowę oczyszczalni ścieków (a nawet utylizacji odpadów komunalnych) oraz modernizację dróg i rozwój komunikacji lokalnej,
- rozwój szkół i edukacji na poziomie szkół wyższych,

Możliwości realizacji ww. zadań zależą zarówno od czynników makro- i mikrootoczenia, jak i działań poszczególnych samorządów terytorialnych i innych organizacji. Warunkami makrootoczenia kształtującymi możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych rejonów są czynniki ekonomiczne, technologiczne, społeczne, demograficzne, polityczne, prawne i międzynarodowe. Na charakter czynników makro samorządy terytorialne nie mają istotnego wpływu, gdyż o ich charakterze w większości decydują władze państwa – parlament, prezydent i rząd oraz prowadzona polityka.

Natomiast warunki mikrootoczenia w znacznej części wynikają z efektywności funkcjonowania poszczególnych samorządów terytorialnych oraz wielu organizacji gospodarczych – branżowych i terytorialnych. Wśród warunków mikrootoczenia, które mają szczególne znaczenie dla kształtowania możliwości rozwoju poszczególnych rejonów wymienić należy ich rozwój gospodarczy oraz aktualny stan infrastruktury technicznej, socjalnej, oświatowej i kulturalnej a szczególnie istniejące zasoby kadrowe i ich kwalifikacje. Zasoby kadrowe i możliwości ich wykorzystania kształtowane są przez:

- rozwój poszczególnych poziomów edukacji i jego dostosowanie do aktualnych i przyszłych potrzeb rozwoju kraju,

- poziom i skalę zapotrzebowania na określonych specjalistów oraz warunki i możliwości ich dalszego kształcenia.

Wymienione czynniki mają istotny wpływ na standard życia mieszkańców i atrakcyjność miejscowości jako terenów osiedleńczych i podejmowania działalności gospodarczej.

Rozwój szkolnictwa wyższego i bezrobocie wśród absolwentów szkół wyższych

1. Jednym z osiągnięć Polski po jej transformacji politycznej i gospodarczej w 1989 roku jest szybki rozwój szkolnictwa wyższego i wzrost liczby absolwentów. W okresie tym liczba szkół wyższych zwiększyła się ze 117 do ponad 450. Szkoły powstały nie tylko w dotychczasowych ośrodkach akademickich, ale również w wielu mniejszych miastach.

Wraz ze zwiększeniem liczby szkół wyższych zwiększała się również liczba studentów i absolwentów. W roku akademickim 2008/2009 w szkołach wyższych kształciło się ponad 1900 tys. studentów, a ich absolwentami, zarówno studiów licencjackich, jak i magisterskich, zostało ponad 420 tys. osób.

Polska w 2009 roku osiągnęła wskaźnik 563 studentów na 10 tys. ludności, tj. jeden z najwyższych w Europie (*Rocznik statystyczny 2010*, s. 806). Wśród absolwentów ponad 76% stanowili absolwenci studiów licencjackich, a ponad 55% – studiów niestacjonarnych. Uzyskanie wyższego wykształcenia stało się celem setek tysięcy młodych ludzi i formą realizacji ich oczekiwań i aspiracji. Stało się również dziedziną prywatnych inwestycji. Studenci inwestują w swoją edukację (według szacunków autora) nie mniej niż 1500 mln złotych rocznie. Stanowi to pole dla komercyjnej działalności około 300 szkół prywatnych oraz wielu publicznych.

2. Wśród absolwentów kończących szkoły wyższe jest znaczny procent osób pracujących. Osoby te często pragną pozyskać pracę zgodną z nowymi kwalifikacjami i lepiej płatną. Z pozostałych absolwentów największe szanse zatrudnienia w kraju mają szczególnie zdolni i aktywni absolwenci najatrakcyjniejszych kierunków studiów, którzy są najbardziej poszukiwani przez największe przedsiębiorstwa i organizacje gospodarcze.

Z badań przeprowadzonych przez Politechnikę Warszawską, Polsko-Japońską Wyższą Szkołę Technik Komputerowych, Szkołę Główną Handlową, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Akademię Leona Koźmińskiego i Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego wynika, że duże korporacje poszukujące pracowników, od kandydatów najczęściej oczekują inicjatywy, gotowości do dalszej nauki, samodzielności i dobrego wychowania. Pożądane jest również, aby kandydat był człowiekiem myślącym, odważnym i mającym wewnętrzną motywację do działania (*Takiego absolwenta chcemy 2011*).

Natomiast z badań przeprowadzonych w 2010 roku przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości i Uniwersytet Jagielloński wynika, że specjalistami najbardziej poszukiwanymi przez pracodawców są finansiści, lekarze, farmaceuci, fizycy i matematycy. Jednocześnie od kandydatów wymaga się przynajmniej rocznego stażu pracy, a od kandydatów na stanowiska kierownicze nawet trzech lat. Wśród kwalifikacji wymaganych od kandydatów do pracy tylko połowa pracodawców wskazywała również umiejętności zawodowe (*Poszukiwany: budowlaniec i lekarz* 2011). Absolwentom i studentom spełniającym warunki, bardzo często jeszcze w trakcie studiów lub bezpośrednio po ich ukończeniu proponowano zatrudnienie. Dla nich też, w pierwszej kolejności, organizowane są staże oraz inne formy doskonalenia i adaptacji zawodowej. W zatrudnieniu tej grupy absolwentów duże znaczenie odgrywa protekcja określonych decydentów, którzy bardzo często decydują o przyjęciu do pracy poszczególnych kandydatów, niezależnie od posiadanych przez nich kwalifikacji i stopnia spełniania wymagań pracodawców. Z tego powodu ta grupa absolwentów najczęściej nie rejestruje się w urzędach pracy i nie jest wykazywana jako osoby bezrobotne. Dlatego tylko część absolwentów poszukuje pierwszego miejsca pracy lub zatrudnienia zgodnego z nowo nabytymi kwalifikacjami. Aktualnie część absolwentów szkół wyższych ma dwie możliwości pozyskania pracy:

- na terenie kraju – zatrudnienie w istniejących instytucjach, przedsiębiorstwach i organizacjach lub podjęcie działalności gospodarczej na własny rachunek,
- wyjazd z kraju i najczęściej podjęcie pracy o wymaganiach poniżej posiadanych kwalifikacji, ale o zarobkach wyższych niż uzyskiwane w kraju.

Z badań przedstawionych przez Dorotę Węclawską i Paulinę Zadurę-Lichotę (Raport 2010, s. 175) wynika, że wśród osób uczących się tylko 34% przewidywało podjęcie działalności gospodarczej na własnych rachunek, 1% już ją prowadziło, a 40% nie brało takiej możliwości pod uwagę,

Na przykładzie województwa mazowieckiego (*Rynek pracy...* 2010, s. 54; *Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego* 2011, s. 136–137) można przyjąć, że spośród ogółu absolwentów szkół wyższych dotychczas niepracujących, pierwszą pracę podjęło około 20%, z tego około 34% w sektorze publicznym, a 66% w sektorze prywatnym. Wyniki badań pośrednio potwierdziła analiza poziomu wykształcenia osób, które w latach 2003–2007 podjęły działalność gospodarczą na własny rachunek. Wynika z niej, że w 2007 roku tylko 38,9% przedsiębiorców posiadało wyższe wykształcenie, dominowały osoby z wykształceniem średnim i zasadniczym zawodowym.

Według raportu PARP (Raport 2010, s. 62–63), wśród pracodawców sektora małych i średnich przedsiębiorstw dominowali mężczyźni, którzy stanowili prawie 70% ogółu. Wśród nich 58% posiadało wykształcenie inżynierskie o specjalności procesy produkcyjne i budownictwo, 12% było specjalistami nauk społecznych, ekonomii i prawa oraz 9% – rolnictwa i weterynarii. Kobiety stanowiły

niewiele ponad 30% pracodawców i wśród nich ponad 30% posiadało wykształcenie z zakresu nauk społecznych, ekonomii i prawa, 12% – z zakresu inżynierii, procesów produkcyjnych i budownictwa, 10% – z zakresu zdrowia i opieki społecznej, a 19% – z różnych innych dziedzin. Wśród pracowników najemnych sektora dominowali pracownicy z wykształceniem o profilach inżynieria, procesy produkcyjne i budownictwo, programy ogólne, nauki społeczne, ekonomia i prawo. Najmniej było pracowników z wykształceniem o profilach: zdrowie i opieka społeczna, nauki humanistyczne, nauka o językach i sztuce, kształcenie nauczycieli i pedagogika oraz nauki ścisłe, matematyka i informatyka.

W istniejącej sytuacji problem bezrobocia najczęściej dotyczy absolwentów, którzy nie ukończyli najatrakcyjniejszych kierunków studiów, mają dyplomy słabiej ocenianych szkół i nie mają patronów ułatwiających pozyskanie zatrudnienia.

Na możliwości zatrudnienia absolwentów szkół wyższych wpływ ma stabilność istniejących przedsiębiorstw oraz poziom wykształcenia ich właścicieli. Według wyników badań opublikowanych w raporcie PARP (Raport 2010, s. 176), wskaźnik przeżycia trzech pierwszych lat przez firmę, której właścicielem jest osoba z wyższym wykształceniem wyniósł 63,4% i był znacznie wyższy niż wtedy, gdy właściciel miał tylko wykształcenie podstawowe (37,7%).

Bezrobocie wśród absolwentów szkół wyższych na terenie Mazowsza

1. Procesy zachodzące w szkolnictwie wyższym w kraju zauważalne są również na terenie województwa mazowieckiego. Na terenie województwa znacznie zwiększyła się liczba szkół wyższych i studiującej w nich młodzieży. Liczba szkół zwiększyła się z 69 w roku akademickim 1999/2000 do 107 w roku 2010/2011 i stanowiła 23,5% ogółu szkół wyższych funkcjonujących na terenie kraju. Wśród nich 91 to szkoły prywatne i wyznaniowe o bardzo zróżnicowanych kierunkach i poziomach nauczania, które powstały nie tylko w centrach podregionów Mazowsza, ale również w miastach powiatowych, a nawet mniejszych ośrodkach miejskich. W szkołach tych kształci się ponad 334 tys. studentów, w tym prawie 58% w systemie studiów niestacjonarnych. Z ogółu studentów, ponad 46% uczy się w 91 szkołach prywatnych i wyznaniowych. Studenci szkół wyższych z terenu Mazowsza stanowią ponad 17% ogółu studiujących we wszystkich uczelniach kraju. W 2010 roku dyplomy ukończenia tych szkół uzyskało ponad 83 tys. absolwentów i stanowili oni 19,9% absolwentów wszystkich uczelni w kraju (*Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego* 2011, s. 186; *Rocznik statystyczny* 2009, s. 342). W latach 2001–2010, w szkołach wyższych regionu dyplomy ich ukończenia uzyskało ponad 600 tys. osób, większość absolwentów

samodzielnie finansowała koszty nauki i uzyskała dyplomy ukończenia jednej ze szkół wyższych regionu.

2. W latach 2000–2010 stopa bezrobocia na terenie województwa mazowieckiego zmalała z 12,6% do 9,7% i była niższa niż na terenie całego kraju (12,4%) (*Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego 2011*, s. 27). Odwrotnie przedstawiała się sytuacja absolwentów szkół wyższych – w tym okresie liczba tej grupy bezrobotnych znacznie zwiększyła się. Na koniec 2000 roku zarejestrowanych było 13 tys. osób bezrobotnych z wyższym wykształceniem, którzy stanowili jedynie 4,3% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (*Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego 2011*, s. 123). Według stanu na koniec trzeciego kwartału 2011 roku (*Bezrobocie... 2011*, s. 50), wśród ogółu 236,7 tys. zarejestrowanych bezrobotnych znalazło się 29,9 tys. osób z wyższym wykształceniem, co stanowiło już 12,6% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Wśród ogółu bezrobotnych absolwentów szkół wyższych zarejestrowanych na terenie kraju 14% stanowili mieszkańcy Mazowsza.

3. W 2010 roku, spośród 83 tys. absolwentów szkół wyższych na Mazowszu pierwszą pracę podjęło 18,6 tys. osób, tj. ponad 22%. Spośród podejmujących pierwszą pracę (*Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego 2011*, s. 136–137) ponad 29% znalazło zatrudnienie w sektorze publicznym, a ponad 70% w sektorze prywatnym, który kreował większe możliwości zatrudnienia oraz wyższe zarobki. Najwięcej z nich (9051 osób, tj. 48,6%) podjęło pracę w zakresie działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, handlu i naprawach pojazdów samochodowych, informacji i komunikacji oraz przemyśle. Znaczna część absolwentów tego rocznika zasilila grupę zarejestrowanych bezrobotnych z wyższym wykształceniem.

4. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z wyższym wykształceniem w 2010 roku była znacznie zróżnicowana między poszczególnymi podregionami i powiatami województwa, różny był też ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych (*Województwo mazowieckie... 2011*, s. 190–191), co ilustrują dane w tabeli 1.

Najwyższe bezrobocie wśród tej grupy bezrobotnych odnotowuje się w największych ośrodkach miejskich regionu, tj. w Warszawie, Radomiu, Płocku, Siedlcach i Ostrołęce oraz ich najbliższych okolicach, a więc w tych rejonach województwa, w których istnieje najwięcej szkół wyższych.

Sytuacja ta wynika z faktu, że w Warszawie, podobnie jak w Radomiu, czy Płocku zgłaszanych jest najwięcej ofert pracy i istnieje relatywnie większa szansa pozyskania zatrudnienia, podniesienia posiadanych kwalifikacji lub nabycia nowych niż w pozostałych powiatach Mazowsza i wschodnich terenach Polski.

Tabela 1. Liczba bezrobotnych ogółem i z wykształceniem wyższym w województwie mazowieckim

Podregion	Udział bezrobotnych absolwentów szkół wyższych danego podregionu w ogólnej ich liczbie na terenie województwa (w %)	Liczba osób bezrobotnych z wyższym wykształceniem	Liczba ogółem zarejestrowanych bezrobotnych	Udział bezrobotnych absolwentów szkół wyższych wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (w %)
Ciechanowsko-płocki	12,2	3 448	40 955	8,4
Ostrołęcko-siedlecki	15,7	4 444	44 406	10,0
Radomski	20,8	5 861	61 477	9,5
Warszawski zachodni	9,5	2 693	24 227	11,1
Warszawski wschodni	9,5	2 689	28 636	9,4
M.st. Warszawa	32,3	9 120	34 640	26,3
Województwo razem	100,0	28 255	234 341	12,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Struktura podmiotów gospodarki narodowej i ich rola w kształtowaniu rynku pracy dla absolwentów szkół wyższych

Z przeprowadzonych badań i analizy zatrudnienia poszczególnych roczników absolwentów szkół wyższych wynika, że około 2/3 zainteresowanych jest podjęciem pracy w podmiotach gospodarczych sektora prywatnego, a niespełna 30% w podmiotach publicznych. O możliwościach zatrudnienia absolwentów szkół wyższych decyduje, oprócz kierunków i poziomu ich wykształcenia, liczba i struktura podmiotów gospodarki narodowej na danym terenie, zapotrzebowanie na określonych fachowców oraz warunki podejmowania i rozwoju działalności gospodarczej.

1. W Polsce, w latach 2000–2010 nastąpił znaczny wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON. Liczba tych podmiotów wzrosła z 3 185 tys. w 2000 roku do 3 879 tys. w 2011 roku (*Zmiany...* 2011, s. 37). Liczba podmiotów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wzrosła o 370 tys., nie mniej ich udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych podmiotów zmniejszył się z 78,5% do 74,2%. Według danych GUS (Raport 2010, s. 15), w Polsce, w 2009 roku, spośród podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON, aktywnych było tylko 1 673,5 tys., z tego najmniejszych, zatrudniających do 9 pracowników – 1 604,4 tys., o zatrudnieniu w granicach 10–49 osób – 50,2 tys., zatrudniających 50 do 249 osób – 15,8 tys. i o zatrudnieniu powyżej 249 pracowników – 3,11 tys. – daje to Polsce pozycję szóstą gospodarki w Unii Europejskiej. W 2000 roku było to piąte miejsce. W 2009

roku w firmach najmniejszych zatrudnionych było 20,8% ogółu zatrudnionych w przedsiębiorstwach i 39,2% pracujących. Łącznie w podmiotach sektora mini, małych i średnich przedsiębiorstw zatrudnionych było 75,6% ogólnej liczby zatrudnionych. Natomiast w małych, średnich i dużych przedsiębiorstwach było prawie 80% ogółu zatrudnionych i one też przesądzały o charakterze rynku pracy w Polsce.

2. Na podstawie raportów PARP o stanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, można stwierdzić, że w ostatnich latach zachodzą istotne zmiany w strukturze sektora, polegające na zmniejszeniu udziału mikrofirm i zwiększeniu udziału pozostałych przedsiębiorstw. Prowadzą one do zmiany struktury sektora podobnej do rozwiniętych państw Unii Europejskiej.

3. Większość firm w Polsce (64,6%) prowadziło działalność gospodarczą w działach handel, budownictwo i przemysł, a jedynie 35,4% w usługach. Struktura branżowa sektora w Polsce jest nieco inna niż w całej Unii Europejskiej, w której działalność usługową prowadziło ponad 44% firm. W Polsce największą firm sektora MSP świadczy usługi w zakresie działalności: profesjonalnej, naukowej i technicznej, zakwaterowaniu i gastronomii oraz opieki zdrowotnej i opieki społecznej. Struktura przedsiębiorstw ma swoje odzwierciedlenie w strukturze wartości dodanej brutto wytworzonej w sektorze przedsiębiorstw. Dominacja najmniejszych firm i wysoki udział firm jednoosobowych osób samozatrudniających się ma niewątpliwie ujemny wpływ na ich efektywność działania i udział w wytwarzaniu wartości dodanej brutto.

Według Raportu PARP (Raport 2010, s.13), sektor MSP wytworzył w 2009 roku 54% wartości dodanej brutto wszystkich przedsiębiorstw, w tym mikroprzedsiębiorstwa wypracowały 21,1%, małe – 11,5% i średnie – 21,4%. W Unii Europejskiej podmioty tej wielkości wypracowały 58,4% wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw. Na uwagę zasługuje tendencja spadkowa udziału mikrofirm w wartości dodanej brutto sektora przedsiębiorstw, co zostało spowodowane zdominowaniem tej grupy przez jednoosobowe firmy osób samozatrudniających się.

4. Niezależnie od roli, którą pełnią mini, małe i średnie przedsiębiorstwa w kształtowaniu poziomu rozwoju poszczególnych rejonów, powiatów i gmin, spełniają one również istotną rolę w kształtowaniu rynków pracy. Firmy te są pracodawcami dla prawie 69% pracujących w przedsiębiorstwach. Udział ten jest niewiele wyższy do średniego udziału pracujących w państwach Unii Europejskiej (67,4%), natomiast jest znacznie niższy w ogóle zatrudnionych w grupie przedsiębiorstw. Wynika to z różnicy między liczbą zatrudnionych i faktycznie pracujących w mini przedsiębiorstwach. W Polsce, w 2008 roku, w mikrofirmach pracowało 39,2% pracujących w przedsiębiorstwach, ale tylko 20,8% zatrudnionych, czyli znacznie mniej niż średnio w państwach Unii Europejskiej (20,7%).

Wysokie różnice między udziałem zatrudnionych w poszczególnych grupach przedsiębiorstw w ogólnej liczbie pracujących i zatrudnionych na podstawie umów o pracę są konsekwencją zatrudniania pracowników bez sformalizowanego stosunku pracy. Sytuacja ta szczególnie ma miejsce w mikrofirmach, w których wśród pracujących jest wielu członków rodzin właścicieli, z którymi stosunki pracy nie są sformalizowane. Powoduje to, że udział mikrofirm w ogóle pracujących w przedsiębiorstwach jest prawie dwukrotnie wyższy niż udział w wielkości zatrudnienia.

Udział pracujących w mikrofirmach w stosunku do ogółu pracujących w przedsiębiorstwach w Polsce jest wyższy niż w innych państwach europejskich, a niższy niż na Cyprze, w Hiszpanii, Portugalii, Włoszech i Grecji. Jednak średnia liczba pracujących w jednej mikrofirmie jest jedną z najniższych wśród państw Unii Europejskiej, co jest spowodowane dominacją podmiotów osób samozatrudniających się wśród ogółu podmiotów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Stanowią one około 2/3 ogólnej ich liczby.

5. Równocześnie z pozytywną oceną wzrostu, w latach 2000–2010, liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON, należy zwrócić uwagę na kilka niepokojących zjawisk:

- wśród ogółu zarejestrowanych podmiotów jest tylko 43% aktywnych. Stan ten w dużym stopniu jest wynikiem zaniechania przez wiele firm prowadzenia działalności w okresie pierwszych dwóch lat od ich zarejestrowania;
- wyższy od średniej w Unii Europejskiej udział najmniejszych firm wśród ogółu podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON i jednocześnie niższy ich udział w zatrudnieniu ogółu pracowników;
- niekorzystna struktura wielkości sektora małych i średnich przedsiębiorstw, wynikająca z faktu zdominowania go przez mini przedsiębiorstwa, a szczególnie firmy osób samozatrudniających się, co ma niekorzystny wpływ na wielkość zatrudnienia ogółem oraz zainteresowanie pracodawców zatrudnianiem pracowników z wyższym wykształceniem;
- niższy niż w Unii Europejskiej udział małych przedsiębiorstw wśród ogółu zarejestrowanych podmiotów, co niekorzystnie wpływa na ich rolę w kształtowaniu rynku pracy, w tym również na zatrudnienie absolwentów szkół wyższych.

Rola mini, małych i średnich firm w kształtowaniu rynku pracy dla absolwentów szkół wyższych na Mazowszu

Województwo mazowieckie jest największym regionem kraju, z największą liczbą mieszkańców i stolicą państwa. Dlatego też jego rozwój społeczny i gospodarczy ma istotny wpływ na sytuację gospodarczą i społeczną w całym kraju.

1. Województwo mazowieckie ma powierzchnię 35 579 km² i stanowi 11,4% całego kraju. Na koniec 2010 roku na jego terenie mieszkało 5 242,9 tys. osób, tj. 13,7% ludności kraju, w miastach – 3 385,8 tys., na obszarach wiejskich – 1 857,1 tys. osób. Poziom urbanizacji regionu jest wyższy od średniej krajowej, gdyż udział ludności miejskiej w stosunku do ludności ogółem Mazowsza wynosi 64,6%, i przewyższa poziom urbanizacji w Polsce, który wynosi 61,1%. Sieć osadniczą regionu tworzy 85 miast i 8741 miejscowości wiejskich.

Teren województwa podzielony jest na pięć podregionów: ciechanowsko-płocki, ostrołęcko-siedlecki, warszawski, radomski i m.st. Warszawy. Na jego terenie funkcjonuje pięć miast wydzielonych – gmin na prawach powiatów grodzkich, którymi są: m.st. Warszawa, Płock, Ostrołęka, Siedlce i Radom oraz 37 powiatów ziemskich. Region jest podzielony na 314 gmin, w tym 36 miejskich, 50 miejsko-wiejskich i 229 wiejskich. Wśród gmin wiejskich w 94 liczba mieszkańców nie przekracza 5 tys., w 107 gminach – 10 tys. i tylko w 28 gminach przekroczyła 10 tys. Przy wysokim stopniu urbanizacji regionu tylko 26 miast ma więcej niż 20 tys. mieszkańców. W każdym z pozostałych 59 miast zamieszkuje mniej niż 20 tys. mieszkańców, a w 31 – mniej niż 10 tys. Większość miast mazowieckich to niewielkie ośrodki pełniące lokalne funkcje administracyjne i usługowe.

Cechą charakterystyczną tych miasteczek jest ich wielofunkcyjność i zróżnicowana struktura zatrudnienia. Charakteryzuje je również nierównomierne rozmieszczenie na terenie regionu. Na obszarach peryferyjnych występują stosunkowo rzadko, co jest jedną z przyczyn marginalizacji tych rejonów.

W przypadku prawie 73% gmin Mazowsza funkcje centrum administracyjnego i usługowego pełnią wsie, w dużej części niemające charakteru miejskiego. O możliwościach rozwoju decyduje nie tylko atrakcyjność ich usytuowania geograficznego i gęstość zaludnienia, ale w bardzo dużym stopniu stan infrastruktury technicznej: społecznej i kulturalnej oraz ogólny poziom rozwoju gospodarczego. Wiejska sieć osadnicza regionu należy do najbardziej rozdrobnionych w kraju – na jedną miejscowość przypada 210 osób, podczas gdy w kraju – 274. Obszary wiejskie regionu zamieszkuje ponad 35,3% ludności województwa.

2. Gospodarczy rozwój regionu i wszystkich jego gmin w znacznym stopniu uzależniony jest od rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej oraz liczby podmiotów gospodarki narodowej funkcjonujących na ich terenie, ich struktury i liczby zatrudnionych pracowników. Wśród ogółu przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie województwa mazowieckiego dominują firmy sektora prywatnego, w tym osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (65,6%) i spółki prawa handlowego (18,2%).

W 2010 roku najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych było w pięciu największych miastach regionu, w m.st. Warszawie, Płocku, Radomiu, Siedlcach i Ostrołęce, które zamieszkuje łącznie 42% ludności województwa. W miastach tych zarejestrowanych było 58,2% ogółu podmiotów

gospodarki narodowej województwa. Należy przy tym podkreślić, że w miastach tych nastąpiła koncentracja działalności gospodarczej spółek handlowych, fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz działalności gospodarczej osób fizycznych.

Na terenie pozostałej części regionu, zamieszkałej przez 58% mieszkańców, zarejestrowanych było ponad 57% podmiotów sektora publicznego, 46% firm osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, ponad 37% podmiotów gospodarczych, fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz ponad 19% spółek handlowych.

3. Podmioty gospodarki narodowej i liczba zarejestrowanych bezrobotnych w poszczególnych podregionach Mazowsza w 2010 roku ilustruje tabela 2.

Tabela 2. Liczba podmiotów gospodarczych i udział bezrobotnych w województwie mazowieckim

Podregion	Liczba podmiotów gospodarczych na 1 tys. mieszkańców	Udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem w ogólnej ich liczbie w podregionie (w %)	Udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem w ogólnej ich liczbie w regionie (w %)
Ciechanowsko-płocki	73,2	8,4	12,2
Ostrołęcko-siedlecki	75,9	10,0	15,7
radomski	83,5	9,5	20,7
Warszawski zachodni	133,5	11,1	9,6
Warszawski wschodni	104,8	9,4	9,5
M.st. Warszawa	200,0	26,3	32,3
Województwo razem	129,7	12,0	100,0

Źródło: jak w tabeli 1.

Okolo 80% bezrobotnych absolwentów szkół wyższych z terenu Mazowsza zarejestrowanych zostało w urzędach pracy podregionów – m.st. Warszawy, radomskiego, ostrołęcko-siedleckiego i ciechanowsko-płockiego.

Wśród wymienionych podregionów, w trzech z nich, tj. w ciechanowsko-płockim, ostrołęcko-siedleckim i radomskim liczba zarejestrowanych podmiotów na 1 tys. mieszkańców była znacznie niższa od średniej dla całego województwa, która wyniosła 129,7. Jednocześnie wśród tych podmiotów udział najmniejszych firm był znacznie wyższy od przeciętnej dla całego regionu, która wyniosła 71,5%. W podregionach tych udział mini przedsiębiorstw wśród ogółu zarejestrowanych podmiotów wyniósł:

- w podregionie radomskim – 81,1%,
- w podregionie ostrołęcko-siedleckim – 81,1%,
- w podregionie ciechanowsko-płockim – 80,0%.

Wysoki udział najmniejszych podmiotów, zdominowany przez firmy osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, ma bezpośredni wpływ

na liczbę ofert pracy, a w tym również adresowanych do absolwentów szkół wyższych.

Sytuacja ta skłania bezrobotnych absolwentów szkół wyższych do poszukiwania pracy w największym ośrodku miejskim regionu, którym jest Warszawa. Atrakcyjność m.st. Warszawy, jako ośrodka stwarzającego największe szanse zatrudnienia, wynika przede wszystkim z największej liczby małych, średnich i dużych przedsiębiorstw i największego ich udziału wśród ogółu podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON. Udział ten w podregionie m.st. Warszawy wynosi ponad 36%, podczas gdy w pozostałych regionach 20% i mniej – w podregionie radomskim i ostrołęcko-siedleckim 18,9%, w ciechanowsko-płockim 20,0%, w podregionach warszawskich – wschodnim – 18,8% oraz w zachodnim – 23,6%.

Z przedstawionych wielkości wynika, że największe możliwości ograniczenia bezrobocia wśród absolwentów szkół wyższych stwarza rozwój dużych, średnich i małych przedsiębiorstw, w pierwszej kolejności prywatnych, ale również publicznych. Nie można jednak pomijać roli mini przedsiębiorstw, które stanowią miejsce pracy dla ponad 20% ogółu zatrudnionych, natomiast stosunkowo niewielkie dla absolwentów szkół wyższych.

Mini regiony i Warszawski Region Metropolitarny

1. Na rozwój gospodarczy i społeczny poszczególnych powiatów i gmin wpływa, oprócz wielu innych czynników, również ich usytuowanie w stosunku do największych ośrodków miejskich regionu. Pod tym względem można wyodrębnić trzy obszary lokalizacji tych miejscowości, a mianowicie: same wyodrębnione miasta, powiaty i gminy usytuowane w strefie najbliższego oddziaływania największych miast i obszar obejmujący miejscowości zlokalizowane poza obszarami najbliższego oddziaływania największych ośrodków miejskich. Możemy więc umownie określić obszary lub strefy A, B i C rozwoju tego województwa. Każdy z tych obszarów różni się poziomem i możliwościami rozwoju gospodarczego, poziomem rozwoju infrastruktury społecznej, oświatowej, kulturalnej i technicznej a także wielkością bezrobocia i możliwościami pozyskania zatrudnienia przez absolwentów szkół wyższych.

Pierwszy z wymienionych obszarów lokalizacji (obszar A) obejmuje pięć największych miast regionu – gmin na prawach powiatów. Obszar ten zamieszkały jest przez 42% mieszkańców regionu i na jego terenie zlokalizowanych jest ponad 42% podmiotów publicznych i 58% podmiotów prywatnych zarejestrowanych na terenie województwa w systemie REGON

Drugi obszar lokalizacji (obszar B) obejmuje powiaty i gminy powiązane z największymi ośrodkami miejskimi i tworzące z nimi mikroregiony. Takie mikroregiony tworzą:

- miasto Radom i powiat radomski,
- miasto Płock i sąsiadujące z nim gminy,
- miasto Siedlce i powiat siedlecki
- miasto Ostrołęka i sąsiadujące z nim gminy.

Odrębną rolę w województwie spełnia miasto stołeczne Warszawa oraz powiaty i gminy tworzące z nią Warszawski Obszar Metropolitarny.

Trzeci obszar lokalizacji (obszar C) obejmuje powiaty i gminy znajdujące się poza zakresami bezpośredniego oddziaływania największych ośrodków miejskich.

2. Na terenie Mazowsza mikroregiony tworzone są przez największe miasta – Radom, Płock, Siedlce i Ostrołękę oraz znajdujące się w najbliższym ich sąsiedztwie gminy. Największy zakres oddziaływania ma m.st. Warszawa, która wraz z najbliższymi powiatami, miastami i gminami utworzyła Warszawski Obszar Metropolitarny. Miasta te są zarówno centrami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi, jak i naukowymi poszczególnych rejonów. W każdym z nich funkcjonują samodzielne szkoły wyższe i zamiejscowe wydziały innych uczelni.

a) W 2010 roku miasto i powiat Radom zamieszkiwało ponad 370 tys. osób, a na jego terenie zarejestrowanych było 35,2 tys. podmiotów gospodarczych, w tym 684 publicznych i 34 529 prywatnych. Wśród podmiotów prywatnych 28 518 stanowiły firmy osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co stanowiło ponad 81% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na tym terenie. Pozostałe podmioty prywatne – spółki, spółdzielnie i podmioty gospodarcze fundacji, zrzeszeń i innych organizacji stanowiły 17% ogółu zarejestrowanych podmiotów.

b) Na terenie Płocka i sąsiadujących z nim gmin – Nowy Duninów, Stara Biała, Bielsk, Radzanowo i Słupno zamieszkałych przez 163 911 osób, zarejestrowano 14,9 tys. podmiotów gospodarczych, w tym 390 publicznych i 14 566 prywatnych. Wśród podmiotów prywatnych było 11 599 firm osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, co stanowiło 77,8% wszystkich podmiotów zarejestrowanych na tym terenie. Pozostałe firmy prywatne stanowiły prawie 20,0% ogółu zarejestrowanych podmiotów.

c) Na terenie miasta Siedlce i powiatu siedleckiego w 2010 roku mieszkało 158 093 osób i zarejestrowanych było 13 374 podmiotów gospodarczych, w tym 398 publicznych i 12 976 prywatnych. Wśród podmiotów prywatnych było 10 637 firm osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Firmy te stanowiły 79,5% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na tym terenie.

d) Z miastem Ostrołęka bezpośrednio sąsiadują gminy Lelis, Olszewo–Borki i Rzekuń, zamieszkałych w 2010 roku przez 81 647 osób. Na ich terenie zarejestrowano 7582 podmiotów gospodarczych, wśród których było 186 podmiotów publicznych i 7396 prywatnych, z których 6158 firm zarejestrowały osoby

fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Firmy te stanowiły 81,2% ogółu zarejestrowanych podmiotów gospodarczych.

e) Odrębną grupę jednostek administracyjnych obejmuje Warszawski Obszar Metropolitalny (WON), w tym m.st. Warszawę oraz następujące powiaty i gminy znajdujące się w zakresie jej bezpośredniego oddziaływania (*Obszar Metropolitalny...* 2008, s. 18):

- powiaty – grodziski, legionowski, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni i żyrardowski,
- w powiecie grójeckim gminy Chynów, Grójec i Pniewy. W powiecie Mińsk Mazowiecki gminy Dębe Wielkie, Halinów, Mińsk Mazowiecki (gmina miejska), Mińsk Mazowiecki (gmina wiejska) i Sulejówek. W powiecie nowodworskim gminy Czosnów, Leoncin, Nowy Dwór Mazowiecki, Pomiechówek i Zakroczym. W powiecie otwockim gminy Celestynów, Józefów, Karczew, Kołbiel, Otwock i Wiązowna. W powiecie sochaczewskim gminy Brochów, Nowa Sucha, Sochaczew (gmina miejska), Sochaczew (gmina wiejska) i Teresin. W powiecie wołomińskim gminy Dąbrówka, Klembów, Kobyłka, Marki, Radzymin, Tłuszcz, Wołomin, Ząbki i Zielonka, a w powiecie wyszkowskim gminy Somianka, Wyszaków i Zabrodzie.

Obszar ten w 2010 roku zamieszkiwało 3 026,4 tys. osób. W jego urzędach zarejestrowano 513,3 tys. podmiotów gospodarczych, w tym 7075 publicznych i 50 6215 prywatnych. Wśród nich było 351 292 firm osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, które stanowiły 68,4% ogółu zarejestrowanych podmiotów w rejonie.

Tabela 3. Udział mini regionów i Mazowieckiego Obszaru Metropolitalnego w ogólnej liczbie mieszkańców województwa i liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych

Mini regiony	Udział w liczbie ludności regionu (w %)	Udział w podmiotach zarejestrowanych w regionie (w %)	Podmioty publiczne regionu (w %)	Podmioty prywatne regionu (w %)	Firmy działalności gospodarczej osób fizycznych w regionie (w %)	Liczba zarejestrowanych podmiotów na 1 tys. mieszkańców
Radomski	7	5,2	5,3	5,2	5,8	95,1
Płocki	3,1	2,2	3,0	2,2	2,4	90,7
Siedlecki	3,0	2,0	3,1	1,9	2,2	84,6
Ostrołęcki	1,5	1,1	1,4	1,1	1,3	93,6
Makroregion Warszawski	57,7	75,4	55,1	78,4	75,8	169,6
Razem	72,3	85,9	67,9	88,8	87,5	157,5

Źródło: obliczenia własne na podstawie: *Województwo...* (2011); *Obszar Metropolitalny...* (2008).

f) Poza obszarem najbliższego oddziaływania największych miast zamieszkuje ponad 27% mieszkańców regionu, tj. ponad 1 443 tys. osób, gdzie zarejestrowano 96 597 podmiotów, w tym 4097 podmiotów publicznych i 92 500 prywatnych, w tym 78 746 firm osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Podmioty osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą stanowiły 81,6% ogółu podmiotów zarejestrowanych tych terenach. Jednocześnie na ich obszarze przypadało średnio 66,7 zarejestrowanych podmiotów na 1 tys. mieszkańców, tj. znacznie mniej niż w najsłabiej rozwiniętym mikroregionie siedleckim. Pozostałe firmy prywatne – spółki, spółdzielnie, fundacje, stowarzyszeń i organizacji społecznych stanowiły tylko 14,2% ogółu zarejestrowanych podmiotów.

Tabela 4. Udział podmiotów gospodarczych w WON oraz poza nim

Regiony	Udział w liczbie ludności regionu (w %)	Udział w ogóle podmiotów w rejestrze REGON (w %)	Podmioty publiczne regionu (w %)	Podmioty prywatne regionu (w %)	Firmy działalności gospodarczej osób fizycznych w regionie (w %)	Liczba zarejestrowanych podmiotów na 1 tys. mieszkańców
Mini regiony i Warszawski Obszar Metropolitalny	72,9	85,8	68,1	86,2	83,8	153,8
Obszary poza regionami	27,1	14,2	31,9	13,8	16,2	66,7
Województwo razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	129,7

Źródło: jak w tabeli 1.

g) W latach 2000–2010 ogólna liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON na terenie Mazowsza wzrosła z 520 433 do 681 012 (*Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego* 2001, s. 416; *Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego* 2011, s. 347), tj. o 30,8% i stanowiła ponad 17,3% ogółu podmiotów zarejestrowanych na terenie kraju. Jednocześnie na terenie Mazowsza na 1 tys. ludności przypadało 129,9 podmiotów gospodarki narodowej, podczas gdy analogiczna wielkość dla terenu całego kraju wynosiła 102,3. Dane te świadczą o dużej liczbie podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Mazowsza, znacznie większej niż na pozostałych obszarach kraju. Wśród podmiotów zarejestrowanych na terenie Mazowsza był znacznie wyższy udział podmiotów prywatnych (98,1%) niż średnio w kraju (96,9%). Jednocześnie wśród ogółu zarejestrowanych podmiotów 71,5% stanowiły firmy osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

W sytuacji, gdy rozwój gospodarczy jest skoncentrowany na tworzeniu najmniejszych firm, a szczególnie działalności gospodarczej osób fizycznych, nie stworzono mechanizmów stymulujących rozwój firm wieloosobowych, w tym,

poza największymi mini regionami i tworzących nowe miejsca pracy, również dla absolwentów szkół wyższych.

3. Najważniejszym czynnikiem wpływającym na zainteresowanie poszukiwaniem zatrudnienia w danej miejscowości lub rejonie województwa są działające tam przedsiębiorstwa i inne podmioty oferujące miejsca pracy oraz atrakcyjność osiedleńcza.

Na terenie województwa mazowieckiego najatrakcyjniejszymi rejonem są Warszawski Region Metropolitalny oraz mikroregiony największych miast – Radomia, Płocka, Siedlec i Ostrołęki. Możliwości zatrudnienia w tych rejonach kształtowane są przez średnie i małe firmy oraz największe przedsiębiorstwa. Atrakcyjność osiedleńcza tych regionów kształtowana jest przez wiele czynników, a w tym również przez rozwój infrastruktury oświatowej, kulturalnej i technicznej, stan komunikacji i budownictwa mieszkaniowego. Jednym z tych czynników jest rozwój wszelkiego rodzaju usług świadczonych przez mini przedsiębiorstwa, w tym firmy osób samozatrudniających się.

Wpływ rozwoju infrastruktury technicznej na atrakcyjność osiedleńczą poszczególnych miejscowości

Większość absolwentów szkół wyższych jest zainteresowana możliwością zatrudnienia w dużych, średnich i małych przedsiębiorstwach oraz różnych instytucjach i organizacjach zlokalizowanych w największych ośrodkach miejskich regionu oraz najbliższych ich okolicach. Stanowisko takie jest konsekwencją oceny możliwości zatrudnienia zgodnego z nabytymi kwalifikacjami, rozwoju zawodowego oraz poziomem życia w takich miejscowościach i większą dostępnością mieszkań niż w innych ośrodkach.

Dla kształtowania takiego stanowiska istotne znaczenie ma ocena dotychczasowego poziomu i perspektyw rozwoju gospodarczego i społecznego poszczególnych miejscowości. Wśród czynników kształtujących ocenę atrakcyjności poszczególnych miejscowości szczególnie znaczenie mają: aktualny stan infrastruktury społecznej i kulturalnej, ochrony środowiska, komunikacji i budownictwa mieszkaniowego oraz infrastruktury technicznej, a w tym rozwój sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazownictwa.

1. W Polsce od wielu lat istotnym problemem gospodarczym i społecznym młodych ludzi, a w tym absolwentów szkół wyższych, jest możliwość pozyskania mieszkania. Możliwości te są uwarunkowane aktualnym stanem zasobów mieszkaniowych, poziomem nowych inwestycji oraz poziomem cen na rynku nieruchomości.

W Polsce, w 2008 roku jedno mieszkanie zamieszkiwało średnio 2,9 osoby (*Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2009*, s. 335) natomiast w Republice Czeskiej – 2,8 osoby, na Węgrzech – 2,5, Łotwie – 2,8, Bułgarii – 2,4

i w Niemczech – 2,2 (*Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej* 2003, s. 678). W Polsce wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie regionalne. Problem braku mieszkań dotyczy tak całego kraju, jak i Mazowsza. Na terenie tego regionu w 2010 roku jedno mieszkanie zamieszkiwało średnio 2,6 osoby. Stopień zagęszczenia istniejących lokali był zróżnicowany w poszczególnych miastach i na terenach wiejskich. W miastach średnio jeden lokal zamieszkiwało 2,34 osoby, przy średniej wielkości powierzchni użytkowej lokalu wynoszącej 62,2 m kw., dla terenach wiejskich wskaźnik ten wynosił 3,21 przy średniej wielkości lokalu 87,1 m kw (*Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego* 2011, s. 176).

Na terenie kraju, w okresie ostatnich dziesięciu lat oddawano do użytku od 25 tys. do prawie 39 tys. mieszkań rocznie (w 2009 roku), z tego ponad 77% przypadało na miasta, a jedynie 23% na tereny wiejskie. Z ogółu mieszkań oddanych do użytku około 61% było mieszkaniami spółdzielczymi, przeznaczonymi na sprzedaż bądź wynajem, z tego około 90% wybudowano na terenie miast regionu. Z ogólnej liczby mieszkań oddawanych do użytku na terenach wiejskich 87% było inwestycjami indywidualnymi. Struktura tych inwestycji ma istotne znaczenie na kształtowanie możliwości zakupu lub wynajmu mieszkań na tych terenach i powoduje zwiększone zainteresowanie absolwentów szkół wyższych poszukiwaniem zatrudnienia w największych ośrodkach miejskich regionu.

2. Kolejna grupa czynników mających istotne znaczenie dla kształtowania się warunków rozwoju poszczególnych rejonów województwa to stan infrastruktury technicznej, w tym wodno-ściekowej. Infrastruktura wodno-ściekowa i związana z nią gospodarka, zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020*, „jest jednym z głównych czynników decydujących o standardach środowiska przyrodniczego, jakości przestrzeni oraz jakości życia mieszkańców”.

W 2010 roku długość wodociągowej sieci rozdzielczej stanowiła 14,7% sieci krajowej, gazowa – 10,8%, a kanalizacyjno-rozdzielcza – tylko 9,8% (*Województwo... 2011*, s. 69–70). Z sieci tych korzystało:

- w miastach, z sieci wodociągowej – 91,2% mieszkańców, z sieci kanalizacyjnej – 85,9% i sieci gazowej – 75,4%,
- na wsiach, z sieci wodociągowej – 69,7% mieszkańców, z sieci kanalizacyjnej – 17,8% i gazowej – 17,7%.

Przy postępującej rozbudowie sieci na terenie regionu istotnym problemem jest eliminowanie istniejących dysproporcji w poszczególnych gminach. Spośród 314 gmin województwa, na terenie jednej z nich nie ma sieci wodociągowej (gmina Czarnia w powiecie ostrołęckim). W 68 gminach regionu nie ma kanalizacyjnej sieci rozdzielczej, a w 62 (tj. w ponad 20%) ma ona niewielkie znaczenie, gdyż jej długość nie przekracza 200 mb.

Podsumowanie

Z analizy rynku pracy w Polsce wynika, że na liczbę zatrudnionych pracowników i wysokość stopy bezrobocia największy wpływ mają największe i średniej wielkości przedsiębiorstwa. W podmiotach takich znajduje pracę ponad 60% ogółu zatrudnionych w przedsiębiorstwach. Małe przedsiębiorstwa, zatrudniające od 10 do 49 pracowników, których rola w gospodarce polskiej jest nisza niż w pozostałych państwach Unii Europejskiej, jednak kształtują rynek pracy.

Przeceniana jest natomiast rola najmniejszych podmiotów zdominowanych przez działalność gospodarczą osób fizycznych i podmioty osób samozatrudniających się. Z tego powodu, rozwój szczególnie małych i średnich przedsiębiorstw może mieć decydujące znaczenie dla kształtowania się rynku pracy, a w tym dla tworzenia miejsc pracy dla absolwentów szkół wyższych i ograniczania istniejącego wśród nich bezrobocia. Istotne znaczenie powinny mieć działania powodujące zmianę struktury zatrudnienia w najmniejszych przedsiębiorstwach, na rzecz wzrostu liczby podmiotów legalnie zatrudniających pracowników. Te najmniejsze podmioty gospodarcze tylko w niewielkim stopniu tworzą rynek pracy dla absolwentów szkół wyższych, mają natomiast istotne znaczenie dla rozwoju rynków pracy w małych miejscowościach oraz dla obsługi średnich i dużych podmiotów gospodarczych i rozwoju sfery usług dla ludności.

1. W aktualnej sytuacji, gdy w małych i średniej wielkości przedsiębiorstwach znajduje zatrudnienie ponad 40% pracujących, a w największych do 40%, rozwój tych przedsiębiorstw przesądza o tworzeniu nowych miejsc pracy dla absolwentów szkół wyższych i tym samym ograniczaniu istniejącego bezrobocia.
2. Potrzeby rozwojowe małych i średnich firm oraz funkcjonowanie dużych przedsiębiorstw powinny być uwzględniane w kierunkach kształcenia specjalistów z wyższym wykształceniem. Obecnie większość szkół wyższych zainteresowana jest maksymalizowaniem liczby studentów i absolwentów. Rosnąca komercjalizacja szkolnictwa wyższego odbija się negatywnie na strukturze kształcenia i poziomie kwalifikacji absolwentów. W wyniku takiej polityki szkół wyższych nastąpiła deprecjacja poziomu wyższego wykształcenia i obniżenie poziomu kwalifikacji wielu absolwentów. Z tych względów, z jednej strony istnieje konieczność kształcenia specjalistów do rozwiązywania konkretnych problemów w określonych zakresach i skalach działania, z drugiej strony konieczne jest kształcenie osób posiadających nie tylko określoną wiedzę fachową, ale również umiejętność pracy w zespołach, inicjatywę, kreatywność, gotowość do dalszej nauki, samodzielność i dobre wychowanie. Służyć temu powinno rozwijanie form uzupełniania i aktualizacji nabytej wiedzy w trybie systemu kształcenia podyplomowego oraz w trakcie różnego rodzaju kursów i staży specjalistycznych.

Bibliografia

- Bandurski J. (2008), *Zarządzanie strategiczne w działalności samorządów terytorialnych*, „Ekonomiczno-Informatyczny Kwartalnik Teoretyczny”, nr 16.
- Bezrobocie rejestrowane I-III kwartał 2011 r.* (2011), GUS, Warszawa.
- Obszar Metropolitalny Warszawy* (2008), Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego, Warszawa.
- Poszukiwany" budowlaniec i lekarz* (2011), „Gazeta Wyborcza” 17.06.2011.
- Raport (2010), *Wpływ edukacji na postawy przedsiębiorcze i przygotowanie młodych Polaków do prowadzenia działalności gospodarczej*, Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2008-2009, PARP, Warszawa.
- Rocznik statystyczny (2010) Rzeczypospolitej Polskiej 2010*, GUS, Warszawa.
- Rocznik statystyczny (2009) Rzeczypospolitej Polskiej 2009*, GUS, Warszawa.
- Rocznik statystyczny (2003) Rzeczypospolitej Polskiej 2003*, GUS, Warszawa.
- Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego (2011)*, GUS, Warszawa.
- Rocznik statystyczny województwa mazowieckiego (2001)*, GUS, Warszawa.
- Rynek pracy w województwie mazowieckim w 2009 roku* (2010), US w Warszawie, Warszawa.
- Takiego absolwenta chcemy* (2011), „Gazeta Wyborcza” 8.07.2011.
- Województwo mazowieckie 2011 – podregiony, powiaty, gminy* (2011), US w Warszawie, Warszawa.
- Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w systemie REGON w roku 2011* (2012), GUS, Warszawa.

The role of small and medium-sized enterprises in reducing unemployment among graduates of higher education institutions

Summary

The main task of particular local self-governments is to solve basic problems of inhabitants of regions, counties and communes. At present, one of their greatest tasks is to reduce the level of unemployment especially among young people, including graduates of higher education institutions. This problem is particularly apparent on the territory of Mazowieckie Province. In the academic year 2011/2012, 107 higher education institutions i.e. 23,5 per cent of all domestic universities operated on its territory. It included 91 private and denominational schools offering a broad range of fields of study and levels. These schools are situated not only in the centres of subregions of Mazowsze, but also in many other county towns as well as smaller urban centres. In 2010

over 83 thousand people completed education on their territory, which made up 19,9 per cent of all the university graduates in Poland.

In the years 2000–2010 level of unemployment on the territory of Mazowieckie Province decreased from 12,6 per cent to 9,7 per cent and was lower than on the territory of the country (12,4 per cent). The situation of graduates of higher education institutions was different. The number of the unemployed in this group increased considerably from 13 thousand in 2000 (4,3 per cent of all the registered unemployed) to 29,9 thousand at the end of the third quarter of 2011 (12,6 per cent of all the registered unemployed). The highest level of unemployment in this group was marked in the biggest urban centres of the region, that is, in those centres of the province which include the highest number of higher education institutions and offer the highest number of vacancies. The lowest number of unemployed university graduates was marked in most towns of the region, usually the smallest towns and communal villages, which functioned as administrative, cultural and economic centres of a number of municipalities. In 2010, 22 per cent of these graduates took up their first job – 20 per cent in the public sector and over 70 per cent in the private sector. Owing to this, development of private sector entities, small and medium-sized enterprises in particular, located in small towns and villages, increasing the level of employment and adjusting graduates' qualifications to their needs, is of great significance for reducing unemployment among the graduates of higher education institutions.

Key words: graduate, unemployed, technical infrastructure, micro, small and medium-sized enterprises, micro-regions, local self-governments, communal villages.

JEL codes: E2, J6